

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASH JARAYONIDA TAYANCH KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARBLIGI

S.X. Xolto'rayeva
Nizomiy nomidagi TDPU maktabgacha ta'lim
metodikasi kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktabga har tomonlama sifatli tayyorlash va uyg'un rivojlantirishni asosiy maqsad qilib olingan. Maktabgacha ta'limning sifat samaradorligini oshirishda bolani erta yoshdanoq maktabga tayyorlashda tayanch kompetensiyalarni integratsion shakllantirish, pedagogik, psixologik jarayonlarga zamonaviy yondashishni nazarda tutadi.

Kalit so'zlar: Bola, maktabgacha ta'lim, kompetensiya, ijtimoiy-hissiy, kommunikativ, shaxsiy, bilish, rivojlantirish, qiymat natija, samaradorlik.

Bugungi kunda xorijiy tajribalar maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxs sifatida shakllanishida hayotiy yo'nalishlarini tanlash uchun shart-sharoitlarni ta'minlash zarurligini ko'rsatmoqda. Rivojlangan davlatlarda ta'limga e'tibor va unga sarmoya kiritish davlatni mustahkamlashning eng muhim omili ekanligi o'z isbotini topdi. Maktabgacha yosh davri o'ziga xos ijtimoiy madaniy hodidsa ekanligi, uning bola hayotidagi ta'siri butun umri davomida mustahkam zamin yaratishini tushunish dolzarb muammo sifatida qaralmoqda.

Jahonda ta'lim sohasidagi innovatsion rivojlanish tendensiyalariga mos ravishda maktabgacha ta'lim tizimini kompetensiyaviy talablar asosida takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, dunyo miqyosida bolalarni psixofiziologik, intellektual, ijodiy va shaxsiy salohiyatini oshirishga yo'naltirilgan kreativ texnologiyalarni rivojlantirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida shaxsga yo'naltirilgan innovatsion ta'lim muhitini tashkil qilish hamda strategik boshqaruv tamoyillari asosida maktabgacha ta'limning sifat mexanizmlarini takomillashtirish masalalariga qaratilgan ilmiy-amaliy tadqiqotlar olib borilmoqda.

Mazkur tadqiqotlarda maktabgacha ta'limni boshqarishning axborot metodik

tizimini takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlarini diversifikatsiyalash, ta'lim-tarbiya jarayoniga axborot kommunikatsiya texnologiyalari, interaktiv va muammoli-vaziyatli o'qitish usullarini joriy etish, maktabgacha ta'lim tizimi pedagoglarining kasbiy innovatsion kompetentligini rivojlantirish va baholashning samarali shakl va metodlarini amaliyotga joriy etish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Hozirgi kunda mamlakatimizda Maktabgacha ta'lim sohasiga alohida e'tibor qaratilib, bu borada keng ko'lamlı ishlar amalga oshirib borilmoqda. 2016-2020 yillar mobaynida sohada jadal sur'atlar bilan o'sish, hamda ulkan o'zgarishlar yuz berdi. 2019-yilning 8-mayida davlatimiz rahbarining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'grisida"gi PQ-4312-sonli qarori tasdiqlandi va bu qarorlarning tub zamirida maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama uyg'un rivojlantirish, maktab ta'limiga sifatli tayyorlash ko'zda tutilgan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning tayanch kompetensiyalarni shakllantirish kelajakda ularni maktab ta'limida qiynalmay o'qishlarishlari uchun zamin yaratadi. Bolaning asosiy kompetensiyalari kommunikativ, ijtimoiy kompetensiya, bilish, shaxsiy kompetensiyalar bo'lib hisoblanadi.

Kommunikativ kompetensiya – atrofdağı odamlar bilan o'zaro munosabatlarning konstruktiv usullari va vositalariga ega bo'lishni taqozo qiladi; muloqot qilish va yuzaga kelgan o'yin, bilish, maishiy va ijodiy vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilish qobiliyati. Bu kompetensiyaga nutqni rivojlanish ham kiradi.

Ijtimoiy kompetensiya – bu bolaning belgilangan tartib va odob-ahloq qoidalariga rioya qilgan holda tengdoshlari va kattalar bilan birgalikda ishlash qobiliyati. Bolalar boshqalarni hurmat qilishni va ularning aytganlarini hisobga olishni o'rganadilar.

Shaxsiy kompetensiya ("Men" konsepsiyasini yaratish). Shaxsiy kompetensiyani rivojlantirish orqali bola maktabgacha yoshda shakllanadigan va butun hayoti davomida takomillashib boradigan bir qator xususiyatlarni namoyish etadi. Bu kompetensiya bolaning o'z-o'ziga g'amxo'rlik qilish uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyatini hamda kundalik hayotini boshqarish va barqaror sog'lom turmush tarzini amalga qo'llash mahoratini o'z ichiga oladi.

Bilish kompetensiyasi bilim olish, o'qish va o'rganish, mustaqil ravishda izlanish, tahlil qilish va atrof olamni tushunish uchun kerakli ma'lumotlarni tanlash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Shunday ekan bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tayanch kompetensiyalarini integratsion tarzda shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ko'pgina psixologik va pedagogik adabiyotlarda "maktabga tayyorlik" tushunchasi insonning shaxs sifatida rivojlanishining o'ziga xos xususiyati bo'lib, u boladagi psixologik, psixologik aqliy xususiyatlarning ko'lami bilan ifodalanadi, ularsiz maktabda o'quv faoliyatini muvaffaqiyatli o'zlashtirish mumkin emas

V.V. Davidovning ta'kidlashicha, "maktabga tayyorlik – bu katta maktabgacha yoshdagi bolaning morfofiziologik va psixologik xususiyatlari to'plami bo'lib, uni tizimli tashkil etish maktabga muvaffaqiyatli o'tishni ta'minlaydi "

Maktabgacha ta'limda kompetensiyaviy yondshuvning asosiy maqsadi va vazifalari quyidagilar natijasida belgilanadi:

1) qiymat - kompetensiyani egallash va namoyon qilish maktabgacha ta'lim mazmunini o'zlashtirish jarayonida sodir bo'ladi;

2) maqsad - kompetensiya intellektni rivojlantirish va ko'nikmalarni (bilim, ko'nikma, ko'nikma, tajriba, munosabatlar) birlashtirganda, ta'limni ijtimoiylashtirish va individuallashtirishni amalga oshirish.;

3) natija - kompetensiya harakat va faoliyat sohasidagi bir-biriga yaqin bo'lgan bir qator ko'nikmalarni (kommunikativ, axborot, til, ijtimoiy, shaxsiy va boshqalarni) o'z ichiga oladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxsiyatini rivojlantirish maktabgacha yoshdagi bolaning butun hayoti va uning keyingi ta'limi uchun muhim asos sifatida qaraladi. Maktabga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ, ijtimoiy-madaniy, bilish, shaxsiy kompetensiyasini shakllantirish juda muhim, bu bolaning jamiyatda yashash uchun zarur bo'lgan dastlabki kompetensiyalar hisoblanib, kelgusida bolalarni maktab ta'limi jarayoniga muammolarsiz o'tishini kafolatlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'grisida"gi PQ-4312-sonli qarori (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 10.05.2019-y., 07/19/4312/3106-son; 09.10.2020-y., 07/20/4857/1357-son; Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 30.11.2021-y., 06/21/26/1111-son)

2. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi /takomillashtirilgan ikkinchi nashr/ Toshkent-2022-yil

3. "Bolangiz maktabga tayyormi?" O'z. Res. Xalq ta'limi vazirligi Respublika ta'lim markazi, Ma'rifat-Madadkor nashriyoti.

4. КОМПЕТЕНТНОСТНАЯ МОДЕЛЬ ДОШКОЛЬНОГО БРАЗОВАНИЯ КОЛЛЕКТИВНАЯ МОНОГРАФИЯ- Ставрополь, 2018